

פרישה סמוך לוסת

תוכן:

- א. דברי הריטב"א
- ב. דברי הרא"ה
- ג. מחלוקת הרא"ה והריטב"א
- ד. שיטת רבי מן הראשונים
- ה. מחלוקת החו"ד והחזו"א בשיטת ר' יהודה
- ו. ראיות לדברי החזו"ד והחזו"א
- ז. ביאור מחלוקת ר' יוסי ור' יהודה לאחרונים הנ"ל
- ח. וסתות דאורייתא או דרבנן
- ט. ההשלכות של מחלוקת רש"י ותוספות
- י. ביאור ראשון בשיטת רש"י והרמב"ם
- יא. ביאור שני בשיטת הנ"ל
- יב. ביאור שיטת רבי מן הראשונים
- יג. דין היוצא לדרך – שיטות שהפרישה מדרבנן
- יד. דין היוצא לדרך – שיטות שהפרישה מן התורה
- טו. ביאור שיטת הרמב"ם ביוצא לדרך
- טז. מה נאסר בפרישה סמוך לוסת
- יז. ביאור שיטת הרמב"ם במה נאסר בפרישה זו

הצגת הסוגיא

הגמרא במסכת שבעות (י"ח ע"ב) אומרת:

ת"ר "והזרתם את בני" מטומאתם" אמר רבי יאשיה מיכן אזהרה לבנ"י שיפרשו מנשותיהם סמוך לוסתן, וכמה, אמר רבה עונה. אמר רבי יוחנן משום רשב"י כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה אפ"ל הוויין לו בנים כבני אהרון מתים דכתיב "והזרתם" וסמך ליה "אחרי מות". אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הוויין לו בנים זכרים דכתיב "להבדיל בין הטמא ובין הטהור" וסמך ליה "אשה כי תזריע וילדה זכר" וריב"ל אמר הוויין לו בנים הראוים להוראה דכתיב "להבדיל ולהורות".

מגמרא זו משמע לכאורה שפרישה סמוך לוסת הינה חיוב מן התורה הנלמד מהכתוב "והזרתם", ויש לברר ולבחון זאת מול מספר סוגיות.

א. המשנה במסכת נידה (ס"ג ע"ב) מביאה מח' תנאים בין ר' יוסי ור' יהודה בענין פרישה בזמן הוסת וסמוך לה, שר' יוסי אוסר את שעת הוסת בלבד ור' יהודה את כל העונה, וצריך להבין את היחס בין מח' זו לגמרא הנ"ל. הגמרא שם בנידה מזהה את שיטת ר' יהודה עם דברי רבה לעיל האוסר "עונה". מה מקומו של ר' יוסי, החולק הוא על דין "והזרתם" וסובר שאין כלל פרישה סמוך לוסת, אלא בשעת הוסת בלבד מדין אחר (אולי ספק דאורייתא). או שמא לא נחלק על דין "והזרתם", אלא על שיעורו, שר' יוסי מצמצמו לשעת הוסת ור' יהודה מרחיבו על כל העונה. או שמא "סמוך לוסתן" היינו "וסתן", ונחלקו בהגדרת זמן הוסת אם היא ממוקדת בשעה או ביום (כלומר שדין "סמוך לוסת" אינו דין נוסף בנוסף לזמן הוסת עצמו, אלא דין סמוך לוסת בא להגדיר את זמן הוסת), או שמא הבנה אחרת.

ב. הגמרא במסכת נידה (ט"ז ע"א) מביאה שנחלקו תנאים ואמוראים בשאלה האם וסתות דאורייתא או דרבנן, והנפק"מ היא אם הבדיקה בשעת הוסת חיובה מן התורה ואם לא בדקה טמאה ואפ"ל בדקה אח"כ ומצאה טהורה דאורח בזמנו בא או שאינה אלא מדרבנן ואם בדקה ומצאה טהורה היא ויתכן שאף ללא בדיקה וקי"ל בפשטות שוסתות דרבנן (תוס' שם בד"ה "ור"נ", וכן נקטו הפוסקים להלכה).

היכן עומדת סוגיא זו מול חיוב הפרישה סמוך לוסת מן התורה כאשר הוסת עצמה היא מדרבנן, היש פה סתירה בין המושגים או שמא אין קשר ביניהם.

ג. הגמרא במסכת יבמות (ס"ב ע"ב) אומרת:

ואמר ריב"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך שנאמר "וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא", הא מהכא נפקא מהתם נפקא "ואל אישך תשוקתך" מלמד שהאישה משתוקקת על בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך, א"ר יוסף לא נצרכא אלא סמוך לוסתה וכמה אמר רבה עונה והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מיטרידי.

פשטות ההבנה שהותר וחויב תשמיש ביוצא לדרך אפ"ל בעונה הסמוכה לוסת, וצ"ע דהא איסור תורה הוא לשמש בזמן זה כנ"ל והיאך הותר.

א. דברי הריטב"א

והנה כתב הריטב"א בשבועות (י"ח ע"ב סוד"ה "ת"ר והזרתם"):

אלא דודאי דסמוך לוסתה שהזהירה תורה היינו סמוך ממש כגון חצי שעה וכיוצא בו ועונה האמורה בדברי ר' יאשיה מדרבנן היא לעשות גדר וסייג, דהא קי"ל וסתות דרבנן ולא דאורייתא והיאך החמירה התורה לאסור עונה שלימה קודם לכן, אלא ודאי כדאמרן, והשתא היינו דשרו ליה לעונה זו משום פקידת אשתו ומשלך נתנו לך כי הם אמרו והם אמרו, דכולה מדרבנן וזו שיטת רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל.

מדברי הריטב"א אנו למדים מספר יסודות. אנו למדים שיש "והזרתם" דאורייתא ודרבנן, מדאורייתא סמוך ממש לוסת, אבל שיעור עונה הוא מדרבנן (לפחות למ"ד וסתות דרבנן). כמו כן עולה מדבריו דאע"ג שוסתות דרבנן מ"מ יש חיוב "והזרתם" מן התורה והיתר תשמיש בעונה הסמוכה לוסת ביוצא לדרך הוא בגלל שעונה זו מדרבנן והם אמרו והם אמרו, לפי"ז אם זמן וסתה בתחילת הלילה יהא אסור לשמש הואיל וסמוך ממש לזמן הוסת איסורו הוא מן התורה.

עפי"ז נראה לבאר את מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי, דר' יוסי נשאר ב"והזרתם" הדאורייתא ואוסרה רק בשעה שישית שבה עת וסתה ואין לו תוספת סייג מדרבנן ור' יהודה סובר שחכמים הוסיפו ועשו סייג ואסרו את כל העונה. או דילמא גם ר' יוסי מודה שישנו סייג מדרבנן והוא כל אותה שעה דמדאורייתא בסמוך ממש סגי.

ב. דברי הרא"ה

סגנון דומה נקט אחד מרבותיו של הריטב"א, הרא"ה (בדק הבית בריש דיני הפרישה) וז"ל:

ומ"מ... אפי' למ"ד וסתות דרבנן אפי' ברי לה שלא ראתה אסור לה לשמש משהגיע וסתה כל אותה עונה... ואיסור זה מן התורה מדכתיב "והזרתם" לפי שדרכו של דם לבא בהרגל תשמיש... אבל לפני וסתה בעונה זו... למ"ד וסתות דאורייתא ומחזקינן לה בודאי רואה האי קרא ד"והזרתם" אתאי לעונה זו שלפני וסתה ולמ"ד וסתות דרבנן איסור עונה שלפני וסתה דרבנן וקרא אתאי לאיסור עונה שלאחר וסתה ואע"ג דלא חזאי והיינו דשרו ליה רבנן ליוצא לדרך לפקוד את אשתו ומסתמא אפי' בביאה משמע ומשום דעונה זו לפני וסתה דרבנן.

לדברי הרא"ה בדומה לריטב"א אף למ"ד וסתות דרבנן ישנה פרישה מדאורייתא, אלא שלרא"ה היא מזמן הוסת עד סוף העונה ולריטב"א היא בסמוך לוסת ממש בלבד.

הניחא לר' יהודה שאסר את כל העונה סבר שמזמן הוסת עד סוף העונה הוא מדאורייתא ומתחילת העונה עד זמן הוסת הוא מדרבנן אבל ר' יוסי שאסר רק את אותה שעה בלבד מה סבר, צ"ל שהוא חולק וסובר ש"והזרתם" אינו מזמן הוסת עד סוף העונה אלא זמן הוסת והסמוך לו ממש בלבד וכדרכו של הריטב"א לעיל.

ג. מחלוקת הרא"ה והריטב"א

עתה צריך להבין במה נחלקו הרא"ה והריטב"א אם הדאורייתא של הפרישה היא עד סוף העונה מזמן הוסת או סמוך לוסת ממש בלבד (משמע סמוך לוסת מלפניה בלבד).

ויש לבאר שנחלקו בטעם הפרישה של ה"והזרתם", הריטב"א סבר שצריך לפרוש סמוך לזמן שעלולה לראות בו ע"מ שלא יגיע לשמש בזמן וסתה ונמצא בועל נידה ובאו חכמים והוסיפו הרחקה ועשו משמרת למשמרת ואסרו את כל העונה. אבל הרא"ה סבר שה"והזרתם" אינו הרחקה מזמן הוסת אלא כדבריו לעיל "לפי שדרכו של דם לבוא בהרגל

תשמיש" התשמיש גורם לוסת לבא, מהרגע שעלולה הוסת לבא תשמיש מזרז אותה, התורה הזהירה מלשמש ע"מ שלא יגרום בפועל לוסת לבוא ונמצא בועל נידה. התורה עפ"י רוב אינה יוצרת הרחקות מן העבירות אלא יש פה אזהרה מלעשות מעשה שעצם עשייתו עלולה לגרום לחטא וע"כ אסור מן התורה משהגיע וסתה (ולא קודם!) ועד סוף העונה (בעוד שלריטב"א מהות ה"זהרתם" הינו באמת הרחקה וכפי שהרחיקה התורה את הנזיר מכל שייכות לגפן). חכמים באו והוסיפו לאסור מתחילת העונה (למ"ד וסתות דרבנן) או מטעם שהרחיבו את החשש שתשמיש יקרב את הוסת אף קודם זמנה או שמא פה אף לרא"ה ישנה פה הרחקה בעלמא מדרבנן.

השתא דאתינן להכי יש מקום לומר שבזה נחלקו ר' יוסי ור' יהודה שר' יהודה סובר שהחשש הוא שתשמיש יביא את הוסת וזה טעם הפרישה ומשום כך אסר את כל העונה ור' יוסי סבר שטעם הפרישה הוא הרחקה מלשמש בשעת הוסת ולזה די בהרחקת אותה שעה בלבד.

ד. שיטת רבים מן הראשונים

הצד השווה בין הרא"ה והריטב"א הוא שאע"פ שאנו נוקטים ש"וסתות דרבנן" מ"מ ישנה אזהרה מדאורייתא של "זהרתם", כ"א לפי דרכו שלו. אבל רבים מן הראשונים לא מקבלים גישה זו כלל, אלא סבורים שאם וסתות הם דרבנן לא יתכן שפרישה סמוך לוסת תהא מדאורייתא, אלא ודאי דרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא.

התוספות ויבמות ס"ב ע"ב ד"ה "חייב" כתבו:

וא"כ אף למ"ד וסתות דרבנן א"כ סמוך לוסתה נמי דרבנן הוא.

הרשב"א במשמרת הבית בתגובה לדברי הרא"ה הנ"ל כתב:

אתממה יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא דלמ"ד וסתות דרבנן אפי' בשעת הוסת ממש מותרת דבר תורה והראב"ד ז"ל בההיא דיבמות לא גרס סמוך לוסתה אלא ל"שעת וסתה" והדין עימו... אע"כ למ"ד וסתות דרבנן וקי"ל כוותיה עונה הסמוכה לוסת שאמרו מדרבנן היא ואסמכה א"זהרתם.

כן מביא הרשב"א מדברי הראב"ד בבעה"נ ואף הרז"ה לא חלק עליו בזה.

הר"ן (שבועות א' ע"ב בדפי הרי"ף) כתב:

והאי "זהרתם" אסמכתא בעלמא דהא קי"ל וסתות דרבנן.

הרא"ש (נידה פ"ט סי' ב') הביא דברי הראב"ד:

אם רגילה לראות בהנה"ח ולא קים לה שפיר אי קודם הנץ או לאחר הנץ יש מתמירים ואוסרים כל הלילה וכל היום וי"א כיון דוסתות דרבנן כ"ש סמוך לוסתה הלכך הוה ליה ספק דרבנן ולקולא ולא חיישינן אלא ליום שהוא ודאי בימי נידתה והכריח הוא להקל.

והמ"מ (הל' איסור"ב פ"ד הי"ג) כתב:

ובפ"ט יתבאר מהו ענין הוסתות ושם נתבאר שהוא מדבריהם וכיון שכן פשוט הוא שזה האיסור (פרישה סמוך לוסת) אינו מן התורה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

המרדכי בריש הל' נידה (תשל"ג) כתב ביחס לדין היוצא לדרך:

אמנם ר"ש איש ירושלים מפרש תשמיש ממש משום דקי"ל כמ"ד וסתות דרבנן וכן פי' בשאלתות ומדוסתות דרבנן סמוך לוסתה נמי דרבנן וביוצא לדרך אוקמה אדאורייתא סמ"ג וכן פי' ר"י.

וכ"כ בתרוה"ד (סי' ר"נ):

אלא אפי' למ"ד וסתות דרבנן ופסקו התוס' בפ"ק דנידה וכמה גאונים כמותם וא"כ סמוך לוסתה נמי מדרבנן כדמוכח בתוס' ביבמות ובמרדכי פ"ק דנידה.

קחזינן מכל הני רבוותא דפליגי על הרא"ה והריטב"א וס"ל דאי נימא דוסתות דרבנן גם הפרישה כולה מדרבנן (כמו"כ צ"ל לכאורה דלמ"ד וסתות דאורייתא כל פרישת העונה מדאורייתא מכך שכל הנ"ל יישבו את דין יוצא לדרך למ"ד וסתות דרבנן ולא חילקו כריטב"א שהדאורייתא הוא שיעור מצומצם ועונה הוא מדרבנן ולכו"ע יהא מותר) וכך נקטו בפשיטות הש"ך והט"ז בסי קפ"ד שכ' הש"ך "וצריך לפרוש היינו מדרבנן כן הסכמת רוב הפוסקים והאחרונים דוסתות דרבנן" (ש"ך ס"ק ה' וט"ז סק"ב). עתה צריך להבין איך תתפרש מח' ר' יוסי ור' יהודה לשיטתם.

ה. מח' החו"ד והחזו"א בשיטת ר' יהודה

והנה כתב החו"ד (קפ"ד, ט'):

נראה דאם יש לה שעה קבועה ביום הוסת דא"צ בדיקה רק אותה שעה ולא כל העונה דאפי' ר' יהודה דפליג אר' יוסי דאמר שעות וסתות וסברי דכל היום לא פליגי שם רק לענין איסור תשמיש ומקרא ד"והזרתם" אבל לענין בדיקה מודו דשעות וסתות.

כלומר החו"ד למד דלכו"ע ישנה שעת הוסת ורק בה חובת הבדיקה ועוד ישנה הרחקה מדין "והזרתם" איסור תשמיש בכל העונה אבל אינו זוקק בדיקה בו. והביא החו"ד ראיות לדבריו דאל"כ למ"ד וסתות דאורייתא ובדיקה לא תועיל לטהר אלא בשיעור וסת תצטרך שיהו ידיה בין עיניה כל היום כולו ע"מ שתהא טהורה ועוד דאל"כ מ"ט אשה שיש לה וסת דיה שעתה ולא נטמאנה כל העונה, אלא מוכח דשעת הוסת היא אותה שעה שעלולה לראות בה וכל שאר העונה הינה הרחקה חיצונית נוספת.

אמנם החזו"א (יו"ד ס' פ' אות י"ח) חולק על הבנת החו"ד ומוכיח:

הלא כשתראה לאחר שעה כל שהוא באותה העונה לא אמרינן דהוא שינוי וסת, הרי דאין אורח בזמנו בא בשעה אלא זמנו כל העונה.

החזו"א טוען דלר' יהודה כל העונה נחשבת שעת הוסת, פרישת העונה סמוך לוסת אינו הרחקה חיצונית לשעת הוסת אלא היא הגדרה של שעת הוסת על כל העונה, והראיה שאם תשתנה השעה לא יהא דבר זה נחשב שינוי וסת.

על ראיות החזו"ד משיב החזו"א דאה"נ שתצטרך שיהו ידיה בין עיניה כל היום, וממילא כצ"ל גם לחזו"ד באשה שאין לה שעה קבועה ביום לראייתה שאף הוא יודה שכל היום שעת ווסתה ותצטרך לבדוק כל היום (אלא דשם באות כ' - כ"א מחדש דהתורה לא הצריכה כך אלא די בבדיקה תחילת וסוף שעת הוסת כבדיקת זב וזבה עיי"ש). והטעם שאשה שיש לה וסת דיה שעתה ולא נטמאנה מתחילת העונה שכולה שעת וסתה הוא דמכיון שאין מטמאין אותה מעת לעת לא גזרו חכמים לטמא אותה מתחילת העונה, וכפי שאמרה הגמרא בנדה (ל"ו ע"א): "דכיון שמעת לעת ליכא, מפקידה לפקידה נמי לא גזרו רבנן".

ו. ראיות לדברי החזו"ד והחזו"א

יש להביא ראיה לדברי החזו"א מדברי הראב"ד בבעה"נ (עמ' ל"ג הובא בב"י קפ"ט, ג'):

אם קבעה לה וסת לשעות ולא לימים אינה חוששת אלא שעתה בלבד דעד כאן לא פליג ר' יהודה אלא בלמודה דימים... כיון דלמודה ביום כ' אע"ג דלמודה בו' שעות קביעותא דיומא אסר לה ועקר לקביעותא דשעה דחיישינן כיון דקביע לה וסת בהאי יומא כוליה יומא זימניה הוא אבל היכא דקביע לה וסת לשעה ולא קביע לה וסת ליומא ודאי קביעות לשעה מהניא לה ולא אתי וסת שאינו קבוע דיומא ועקר לקביעות דשעה.

מוכח מדבריו שלר' יהודה "כוליה יומא זימניה הוא", כל העונה חשובה שעת הוסת, קביעות היום היא החשובה והעיקרית ומבטלת את קביעות השעה. (ע"י במאירי שחלק על הראב"ד וסבר שאין כלל קביעות לשעה, וז"ל: "אף קביעות שעה קביעות יום היא ואין לצמצם בה כ"כ" כ"ש שלשיטתו מוכח כדברי החזו"א).

ראיה נוספת יש להביא מדברי ספר האורה לרש"י, שכתב בה' נידה בטעמו של ר' יהודה "דקא סבר ר' יהודה כניסת היום גרים וכן כניסת הלילה". משמע שהקובע לשעת הוסת הוא היום ולא השעה.

לעומת זאת מצינו לכאורה שהש"ך סבר כסברת החזו"ד, דהש"ך (קפ"ד, ז' ונקה"כ שם) ביאר את שיטת הא"ז והראב"ן שהצריכו לפרוש עונה נוספת חוץ לעונת הוסת באופן שלאשה שאין לה שעה קבועה לראייתה לכך כל אותו יום הוא שעת וסתה ולכן צריכה לפרוש עונה נוספת מדין פרישה סמוך לוסת. הרי שלמד כחזו"ד שר' יהודה הטיל הרחקה נוספת מעבר לשעת הוסת, ואכן רעק"א ותוה"ש פקפקו בדבריו ובי' שחכמים לא אסרו אלא את אותה עונה ולא יותר. היה אפשר לפרש דטעמם הוא שסברו כחזו"א שאיסור עונה של ר' יהודה הוא שעת הוסת עצמה בלבד אלא שאין זה מוכרח דהחזו"ד עצמו חולק על הש"ך, וצ"ל לדבריו שאף אם ר' יהודה יצר הרחקה נוספת משעת הוסת, מ"מ לא גזרו חכמים לאסור עונה נוספת מעבר לעונת הוסת עצמה. ועיין בל' האגודה שהביא הש"ך בנקה"כ שכתב:

"ועתה שאין לה וסתות גמורות יש להרחיק מעט קודם עונת הוסת ולאחריו". א"כ י"ל שכולהו ס"ל כסברת החו"ד שר' יהודה יוצר הרחקה נוספת משעת הוסת. אלא דנחלקו בכה"ג שכל העונה היא שעת הוסת, דרעק"א ותוה"ש והחו"ד סברו שלא גזרו חכמים יותר כלל, והאגודה הצריך הרחקה מעט בנוסף לעונה, והש"ך בדעת הא"ז והראב"ן הצריך ממש עונה שלימה נוספת.

ז. ביאור מחלוקת ר' יהודה ור' יוסי לאחרונים הנ"ל

ראינו א"כ את מח' החו"ד והחו"א בדעת ר' יהודה, דלחו"ד יש את שעת הוסת עצמה וישנה הרחקה נוספת חיצונית של "והזרתם" שאינה מצרכת בדיקה ולחו"א לעומתו שעת הוסת היא העונה והיא גופא דין "והזרתם", אינו דין נוסף חיצוני אלא הוא גופא הגדרת שעת הוסת. לפי החו"א יש לבאר את הגמרא בנידה (ס"ג ע"ב) שהגמרא מזהה את שי' ר' יהודה עם דברי רבא שה"והזרתם" הוא עונה, היתה לגמרא הו"א "מאי לאו עונה אחריתי, לא, אותה עונה" דבהו"א הגמרא חשבה כחו"ד שדין "והזרתם" הוא חיצוני לזמן הוסת וא"כ הוא עונה נוספת וכש"ך הנ"ל ודוחה הגמרא כחו"א שזו אותה עונה, דין ה"והזרתם" מגדיר את עונת הוסת. (הש"ך בנקה"כ מבאר גמרא זו כשיטתו עיי"ש והחו"ד יבאר כנ"ל שחכמים לא גזרו טפי מאותה עונה).

לפי"ד י"ל את שי' ר' יוסי דלחו"ד צ"ל או דאין לו כלל "והזרתם", או שהוא מצמצמה לשעת הוסת בלבד. ולחו"א צ"ל שנחלקו בהגדרת שעת הוסת, דלר' יוסי תוגדר בשעות ולר' יהודה תוגדר בימים בלבד ואין קביעות של שעות קביעות.

ואין לומר דנחלקו ר' יהודה ור' יוסי אם וסתות דאורייתא או דרבנן, כפי שכתב הרשב"א במשמרת הבית, דא"כ הגמרא בנידה ט"ז היתה צריכה להביאם, ועוד דלדין קי"ל כר' יהודה וקי"ל וסתות דרבנן).

ה. וסתות דאורייתא או דרבנן

ראינו לעיל את מח' הרא"ה והריטב"א עם רבי' מן הראשונים, דלרא"ה ולריטב"א אע"פ שוסתות דרבנן מ"מ ישנה אזהרת "והזרתם" מדאורייתא, ולשאר הראשונים אם וסתות דרבנן לא תיתכן פרישה מדאורייתא כלל, וצריך להבין במה נחלקו. ננסה להבינם דרך הבנת סוגיית וסתות דאורייתא או דרבנן.

הגמרא בנידה (ט"ו - ט"ז) מסיקה שיש מחלוקת תנאים ואמוראים האם וסתות הם דאורייתא או דרבנן. בב' הסוגיות הנידונות שם הדיון הוא על ההתיחסות ההלכתית לאחר שחלפה עונת הוסת. הסוגיא היסודית (ט"ז ע"א) עוסקת באשה שיש לה וסת והגיע שעת הוסת ולא בדקה ואח"כ בדקה ומצאה טהור, דלמ"ד וסתות דאורייתא (ר"א, ר"מ, שמואל) טמאה היא מפני שאורח בזמנו בא, ולמ"ד וסתות דרבנן (ר' יהושע, ר' יהודה, רב) טהורה היא הואיל ומצאה טהור. סוגיא שניה שמזכירה זאת (ט"ו ע"א) דנה על דברי המשנה "כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן, הבאין מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה", מה קורה אם

הגיע עת וסתה קודם שבא מן הדרך, דלמ"ד וסתות דאורייתא (רב הונא) אסורה ולמ"ד וסתות דרבנן (רבב"ח) מותרת.

נחלקו הראשונים מח' יסודית בהבנת הענין מה הפי' של וסתות דאורייתא. תוס' כתבו (ט"ז ע"א ד"ה "אפילו") שחשבינן לה כ"ודאי ראתה" בגלל שאורח בזמנו בא ולפי"ז מ"ד וסתות דרבנן סובר דחשבינן לה כספק ראתה. אבל רש"י (שם בד"ה "דאורייתא") כתב שוסתות דאורייתא: "הלל"מ דמחזקינן לה בתורת ספק", ולפי"ז למ"ד וסתות דרבנן היינו אפי' פחות מספק, וכפי שכתב שם רש"י (בד"ה "וסתות דרבנן"): "הצריכה חכמים לבדוק ביום וסתה שמא תראה ומיהו היכא דלא הוה בעיר ולא ידעינן אי בדקה אי לא בדקה לא מספקינן לה בטומאה". משמע שחכמים תיקנו בדיקה ביום וסתה ותו לא. באופן בסיסי איננו מסופקים בה בטומאה.

ט. ההשלכות של מחלוקת רש"י ותוס' הנ"ל

למחלוקת רש"י ותוס' זו ישנן מספר השלכות. השלכה ראשונה היא דלרש"י למ"ד וסתות דרבנן בבא מן הדרך אפי' עברה עונת הוסת ואינו יודע מצבה הרי היא מותרת כנ"ל ועי' רש"י שם וכ"כ הרמב"ן והוסיף דמ"מ אם עברה עונה בינונית אסורה דוכי לעולם לא תראה. אבל תוס' שסברו שהוא ספק תמהו מדוע הוא מותר והקשו מחובת הפרישה שמראה דחיישינן לוסת, וא"כ היאך מותר, וביארו שרבב"ח שהתיר כוונתו כדברי ר' יוחנן לקמן (ט"ז ע"ב): "אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה", שביאור דאירי שכבר עברו ז' ימים אחר הוסת ויכלה לטבול דספק טבילה מוציא מידי ספק ראתה ורק באופן זה מותרת לבעלה. אבל באמת למ"ד וסתות דאורייתא לא יועילו ז' ימים אלו דאין ספק טבילה מוציא מידי ראייה ודאית עד שנדע בוודאות שטבלה ולפי"ז ר' יוחנן סבר וסתות דרבנן. אך לרש"י מותרת מייד כנ"ל ודברי ר' יוחנן הם למ"ד וסתות דאורייתא שלהם הוי ספק ראייה אבל למ"ד דרבנן אפי' ספק לא הוי.

הרשב"א בתורת הבית סוף שער ג' נקט כתוס' וכ"כ הרא"ה בבד"ה בשער הפרישה אך הרמב"ם נקט כרש"י (פ"ד ה"ט מאיסו"ב) "כשיבוא א"צ לשאול לה אפי' מצאה ישנה ה"ז מותר לבא עליה שלא בעונת וסתה ואינו חושש שמא נידה היא" (משמע שאין לחוש אפי' לעונה בינונית ומיקל טפי מרש"י ורמב"ן הנ"ל וכ"כ הר"ן בשבועות דף ה' ע"א בדפי הרי"ף לשי' הרמב"ם).

השלכה נוספת למח' זו היא במידת חובת הבדיקה למ"ד וסתות דרבנן. דהרשב"א כתב (ב"ז ש"ג) שהאשה אסורה עד שתבדוק ותמצא טהור, שאני חושש שמא בא האורח אף על פי שלא הרגישה, וזה לשיטתו שיש פה ספק. אבל רש"י כתב (ט"ז ע"א בד"ה "וסתות"): "או דרבנן הוא ואצרכוה ואם לא בדקה טהורה", וכ"כ הרמב"ם (שם הי"ג): "עבר הוסת ולא ראתה מותרת לשמש אחר שתעבור עונת הוסת", וזה לשיטתם שאין פה אלא חיוב בדיקה בשעת הוסת, וכשעברה אע"פ שלא בדקה טהורה. וכ"כ המ"מ שם בפ"ט והר"ן בדעת הרי"ף והרמב"ם שם. וביארו שם שדברי התנאים "תיבדק" כוונתם שאין פה אלא חובת בדיקה בשעת הוסת בלבד, ודברי רב "מצאה טהורה טהורה" אין בהם חובת בדיקה ע"מ שתותר.

י. ביאור ראשון בשיטת רש"י ורמב"ם

התוס' הנ"ל שאלו שאלה עצומה שהביאה אותם לדחוק בדברי רבב"ח את דברי ר' יוחנן. תוס' שאלו איך יתכן שמצד אחד אתה חושש לוסת עד כדי כך שאתה אוסר תשמיש בעונה שלפניו, ומצד שני ברגע שעברה העונה הכל מותר, אפי' בלא בדיקה? היתכן?! ועי' ל' תוס' הרא"ש שכתב: "כל שכן שיש לספק שמא ראתה אם עבר וסתן". ולכן פירשו שודאי חיישינן, אלא שיש פה ספק טבילה שמוציא מספק ראייה. אבל שיטת רש"י ורמב"ם צריכה ביאור היאך חובת הפרישה עולה עם הבנת וסתות דרבנן לשיטתם.

אפשר לומר דסברי דטעם ה"והזרתם" הינו כהסבר הרא"ה לעיל, דהיינו אע"פ שהחשש של אורח בזמנו בא אינו מציב בפנינו אלא חשש קליל שבעבורו הצרכנו בדיקה, מ"מ תשמיש בזמן זה יש לחשוש בו שהוא יגרום להופעת הוסת ומה"ט חייב לפרוש בעונת הוסת ולא מדין הרחקה וכפי שראינו ברא"ה לעיל. כך יש לפרש ברמב"ם (פ"ד הי"ב): "ואסור לו לאדם לבא על אשתו סמוך לוסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנאמר 'והזרתם' ", והכוונה שהחשש הוא שהביאה תגרום לדם לבא ואינו מוכרח דיש לומר שאין קביעות השעה קביעות ולכן יתכן שהביאה תהא בשעת הוסת ממש וכחזו"א לעיל דלחזו"ד היה צ"ל שמא יבוא עליה בשעת וסתה וכו'.

ראיות נוספות לדרך זו יש להביא מדברי הר"ן (שבועות ב' ע"ב ברי"ף) בדין רואה מחמת תשמיש, שהגמרא אומרת עליה "אם יש לה וסת תולה בוסתה", והביא הר"ן: "ואחרים פירשו שאם סמוך לוסתה שימשו אע"פ שלא הגיע עדיין שעת הוסת עצמה תולה בוסתה לומר שמחמת תשמיש הקדים הדם לבוא קודם זמנו... וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מאיסור"ב הל' כ' ". והמאירי בשבועות (וי"ז - י"ח בד"ה "זה שביארנו שהמשמש") במפורש כתב בביאור הגמרא שם: "אם היה ת"ח ויודע שמוזהר הוא שלא לבא עליה סמוך לוסתה מפני שהדם ממחר לבא בכח ביאה וסמך בעצמו לבא עליה ולהשתמר שלא תתעורר דמה לביאתו וחטא בכוונתו הרי זה שוגג שהרי היה סבור לעשות מלאכתו במיתון ושלא בכח עד שלא יתעורר דמה לביאתו".

וכך הביא הרש"ש (ס"ג ע"ב בד"ה "והתניא") בביאור מ"ט אשה שיש לה וסת דיה שעתה ולא מטמאינן לה מתחילת העונה ויישב עפ"י הנ"ל, דכיון דהפרישה מחשש שהתשמיש יקדים את הוסת כל שלא שימש אין לנו טעם לחוש מתחילת העונה. וכן הביא בגליון מהרש"א בשם הר"י אייבשיץ (בריש סי' קפ"ד) בבב' שי' הרמב"ם שאשה שיש לה וסת צריכה בדיקה אחר תשמיש מחמת חשש זה.

עפ"י דרך זו יש לחדש ולומר שאדם ששימש בשעת פרישה סמוך לוסת צריך למהר ולפרוש באבר חי ולא לשהות לפרוש באבר מת, דיש לחוש שיבוא הוסת מחמת התשמיש וע"כ ימהר לצאת, ודלא כפי שהביא הפת"ש (קפ"ה, י') בשם החזו"ד להמתין לפרוש באבר מת.

יא. ביאור שני בשיטות הנ"ל

דרך אחרת בביאור הענין נקט הנוב"י (יו"ד קמ"א נ"ה בד"ה "והנה דבריו"):

ואומר אני אף שנחלקו תנאים ואמוראים אם וסתות דאורייתא או דרבנן, אין טעם פלוגתתן דלמ"ד וסתות דרבנן או מה"ת לא אמרינן חזקה אורח בומנו בא ועיקר חזקה זו תהיה לדידיה רק מדרבנן, אלא ודאי גם לדידיה חזקה זו היא ככל חזקות שבש"ס וחזקה מה"ת היא, אלא דנגד חזקה זו היא חזקת האשה שבחזקת טהרה עומדת, ולכך מה"ת אוקמינן חזקה להדי חזקה, וזהו טעם מ"ד וסתות דרבנן.

(הרבה אחרונים חלקו על נקודה זו ואמרו שמכיון שחזקה שיש לה וסת לא שייך לומר שיש לה חזקת טהרה אלא שוסתות דרבנן ביאורו שאין חזקת אורח בומנו בא – ברוך טעם, פרדס רימונים, מהר"ם שיק וערוה"ש.)

והנה כבר נודע אוקימתא דרבא בגיטין כ"ח, דלשמא מת לא חיישינן לשמא ימות חיישינן, ופרש"י דשמא מת הוא נגד החזקה, אבל שמא ימות לא מרעינן החזקה בהכי. ופי' הדברים דאדם יש לו חזקת חיים, כמו שהיה חי עד עתה עדיין חי הוא, אבל אין לאדם חזקה שלא ימות, שהרי ודאי ימות פעם אחת, ולכך בכל שעה חיישינן שברגע זה ימות וכאשר עברה השעה שוב לא חיישינן שמא מת, וזה פשוט.

ומעתה גם גבי אשה דכל אשה יש לה חזקת טהרה, שהרי עכשיו היא טהורה ולא חיישינן שמא כבר נטמאה בטומאת נידה, שזה נגד החזקה, אבל אין לאשה חזקה שלא תראה נידה אחר שעה, שאין בזה חזקה, שהרי בפעם אחת עתידה לראות נידה, שהרי לא תהיה טהורה לעולם, ולכך איכא למיחש בכל שעה שמא תראה, ולכך וסתות לענין לאסור לשמש סמוך לוסתה לכו"ע מן התורה, לפי שאמרינן חזקה אורח בומנו יבוא. וליכא למימר העמד נגד חזקה זו חזקת טהרת האשה, שהרי בזה דחיישינן שמא תראה לא מרעינן עדיין חזקת טהרה והוא ממש כמו שמא ימות, וא"כ ליכא חזקה הסותר לחזקת אורח בומנו בא ולכך אסורה מה"ת וקרא ד"והזרתם את בני"י" דרשה גמורה היא (וכך למדו האחרונים ברמב"ם לעיל שהביא את ה"והזרתם" כנוב"י והגר"ח הלוי וערוה"ש, אבל מרש"י ביבמות משמע שהוא מדרבנן בלבד ומ"מ יסודו של הנוב"י מיישב את היחס בין חובת הפרישה לבין חובתה הקלושה של הבדיקה למ"ד דרבנן).

אבל אם כבר עבר וסתה למימר וסתות דאורייתא לטמאה לשעבר ולומר שראתה בשעת הוסת, נגד זה יש חזקת טהרה הסותר לזה, לכך סברי כמה תנאי ופסקינן הכי הלכתא דוסתות דרבנן.

בסגנון זה של חילוק בין ההסתכלות מה היה לבין החשש מה עלול לקרות הלכו גם החתם סופר עפ"י רבו הר"נ אדלר (שו"ת יו"ד ק"ע) והגר"ח הלוי על הרמב"ם (איסור"ב ד', י"ב

והדגיש שאזהרת "והזרתם" גופא תוכנה להתרחק מדבר שיכול להביא לידי טומאה) וערוך השולחן בפשיטות (קפ"ד ד' - ט').

יב. ביאור שיטת רבים מן הראשונים

ב' הדרכים הנ"ל שונות במהותן. לדרך הראשונה "והזרתם" הינה פרישה נפרדת לגמרי מענין הוסתות, יש פה חשש חדש. אך לדרך השניה "והזרתם" שייך לענין הוסתות והוא אכן הרחקה, אלא שיש לחלק בין שמא בא לשמא יבוא כנ"ל. וב' דרכים אלו כנ"ל הם מח' הרא"ה והריטב"א לעיל, שהרא"ה פירש כראשונה והריטב"א כשניה וולכך למרות שהוסת דרבנן צריך להרחיק ממנה מדאורייתא מעט ומדרבנן עונה כנ"ל.

אך כאמור רבים מן הראשונים לא הסכימו עם הכיוונים האלו כנ"ל והבינו שמהות הפרישה היא הרחקה מלהגיע לשמש בשעת הוסת ולא חשש חדש שהתשמיש יביא וסת, ולכן ההרחקה קשורה מהותית להסתכלות על הוסת, ואם החשש הוא מדאורייתא הפרישה יכולה להיות מדאורייתא, אבל אם החשש הוא מדרבנן לא תיתכן חובת פרישה מדאורייתא. הם גם לא הסכימו לחלק בין החשש שמא יבוא לשמא בא, כדמוכח בשאלת תוס' לעיל ובמיוחד בתוס' הרא"ה ש הנ"ל שכתב להיפך, שאם ישנה חובת פרישה כל שכן שיש לחוש שהוסת הגיע, וצ"ב מדוע, וכן תמה בערוה"ש שם.

הסביר החזו"א (ו"ד פ') שישנם ב' הבנות שאפשר להבין מדוע וסתות דרבנן. הבנה ראשונה אומרת שהואיל ועבר הוסת ולא הרגישה א"כ מוכח שלא בא, ולכן מן התורה מותרת. ומ"ד וסתות דאורייתא ס"ל דארגשה ולא אדעתה.

הבנה שניה אומרת שוסתות דרבנן הוא ענין מהותי, שמהתורה א"צ כלל לחוש לוסת, אין חזקת אורח בזמנו בא מן התורה בכלל, ורק חכמים הצריכו לחוש לו.

אם נלך לפי ההבנה הראשונה הלא בעיקרון כולו מודו שאורח בזמנו בא, אלא שנחלקו אם יש לנו הוכחה מספיקה שהוא לא הגיע. א"כ לפני שהגיע אין טעם למחלוקת ביניהם, ולכאורה דבר זה מוביל להבנת הנוב"י ודעימיה, שלפני שהגיע יש לחוש לו מן התורה ולפרוש, ומ"מ אחר שעבר הזמן ולא חשה בו אין פה אלא חובת בדיקה מדרבנן, וקשה על הראשונים הנ"ל מ"ט לא חילקו כך. אע"כ צ"ל שהם למדו כהבנה השניה ומהתורה א"צ כלל לחוש לוסת וממילא גם לא לפרוש סמוך לה, אלא שצריך להבין מדוע מן התורה א"צ כלל לחוש לוסת.

בזאת ביאר החזו"א (שם סקי"ט):

דטעמא דמ"ד וסתות דרבנן שאין זה חזקה כלל, ואע"ג דרוב נשים יש להן וסת היינו עיקר קיום הוסת, אבל מצוי שינוי הסדר לוסת אחרת ופעמים מקדמת ופעמים מאחרת... עד שאם נידון בדרך הארץ בראיות משולשות בסדר קיים אם יקיים ראיית יום הזה ברוב הנשים ברוב חייהן אין זה אלא כמחצה על מחצה ולכן היא בחזקתה הראשונה שלא ראתה.

ערוה"ש ביאר באופן שונה (קפ"ד, י"ב):

דודאי יש רוב וחזקה לאיסור ומ"מ אין חשש בזה מן התורה דהא התורה האמינה לכל אשה על ימי נידותה ועל ימי טהרתה, וא"כ ממ"נ מותר לו לבא עליה, דאם תרגיש הלא תאמר לו ויפרוש, ואם לא תרגיש הרי היא מותרת לו, ושניחוש שמא בעת הביאה תרגיש אין לחוש לזה מקודם מה"ת (וכיון שמה"ת א"צ לחוש גם הרחקה א"צ מה"ת).

לפי החזו"א למ"ד וסתות דרבנן חזקת "אורח בזמנו בא" אינה חזקה מבוררת שיש לחוש לה מה"ת, היא דבר שבמהותו משתנה ואינו קבוע ממש ולכך אין פה חזקה שתוציא אותה מחזקת טהרתה. משמע שאפ"ל תהא הוסת קבועה ממש כמה וכמה פעמים לא תחשב חזקה מה"ת, כיון שבמהות הענין אינו דבר יציב וקבוע וחיידוש הוא. כמו"כ כתב גם בפרדס רימונים (פתחי נידה ט', ז' ד"ה "אמנם").

אבל לפי ערוה"ש משמע שיש חזקה ואעפ"כ היא מותרת וצ"ב דבריו. ושמא כוונתו שהתורה בנידה אומרת שאין דינה תלוי בחזקה ורוב אלא בהרגשת האשה, דכידוע שבפשטות ללא הרגשה אינה טמאה ואפ"ל יש חזקה ורוב, ולכן עד שתרגיש אין פה שום בעיה, ולחוש שברגע שישמש תרגיש ס"ל שמה"ת אין לחוש לרגע קל וכך הם דבריו שם בהמשך:

ונמצא שזה שכתבו רבותינו דהוה מדרבנן אינו מפני שמה"ת היא מוחזקת לטהורה, דודאי אינו כן, אלא הטעם דכ"ז שאינה מרגשת מותר לו לבא עליה, ואם תרגיש קודם תאמר לו ויפרוש... ושניחוש באמצע תשמיש שתראה אין לחוש מה"ת על רגע קלה.

ולכאורה דבריו תלויים בחקירת האחרונים אם ההרגשה הנדרשת היא סימן או סיבה, והאריך בזה בסד"ט סי' ק"ץ ס"ק צ"ג עיי"ש ואכמ"ל.

יג. דין היוצא לדרך – שיטות שהפרישה מדרבנן

והנה בביאור הסוגיא של היוצא לדרך התקשו הראשונים כנ"ל, דפשטות הסוגיא שישנו חיוב של פקידה, דהיינו תשמיש אפ"ל סמוך לוסתה, ולכאורה סמוך לוסתה אסור מן התורה מדין "והזרתם" והיאך הותר תשמיש? ואכן נחלקו הראשונים בענין.

רבים מן הראשונים נקטו שבאמת פרישה סמוך לוסת אינה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, והואיל ופרישה זו מדרבנן במקום מצוה של יוצא לדרך לא גזרו חכמים ומותר בתשמיש. סיעתא לכך מדברי ר"י וריב"ל בשבועות (שם) על שכרו של הפורש ועונשו של הממרה, ומלשונם משתמע שעסוקין אנו במעלה מסוימת ולא באיסור תורה גמור. דרך זו נקט רש"י ביבמות (שם בד"ה "ה"ג אע"ג" ובד"ה "וה"מ א"נ מיטריד"), הר"ן בשבועות (א' ע"ב), הרשב"א בתוה"ב והראב"ד, וכן פ"ל בד"מ את שיטת הרמב"ן שהובאה בה"מ (פ"ד איסור"ב ה"ח) וכן למד הב"י ברא"ש בנידה (פ"ט סי' ב') מדהביא והסכים לדברי הראב"ד וכנ"ל. ודרך זו נקט מרן בשו"ע בפשיטות (קפ"ד, י').

על לעיל בראש המאמר בדברי הריטב"א שביאר ש"והזרתם" מן התורה הוא רק בחצי שעה הסמוכה לשעת הוסת וכדומה, ושאר שיעור העונה הוא מדרבנן בלבד, ולכך עליו הם אמרו והם אמרו כנ"ל, אלא שלפי דרך זו ברור הוא שבשעת הוסת עצמה אין שום היתר ליוצא לדרך, דאז יש איסור דאורייתא. משא"כ לשיטות הנ"ל דאי נימא וסתות דרבנן וכל הפרישה מדרבנן יש מקום לדון שאף בשעת הוסת יהא מותר.

יד. דין היוצא לדרך – שיטות שהפרישה מן התורה

אך שיטת ר"ת ותוס' ישנים שם ביבמות שחובת הפרישה היא מן התורה (ותוס' לשיטתם גם נקטו שוסתות דאורייתא) ובאמת אין שום היתר לשמש סמוך לוסת, ומה שחייבה הגמרא בפקידה ביוצא לדרך המכוון הוא לפקידה בדברים, בדברי ריצוי, והחידוש שלא חיישנן שמתוך ריבוי דברים יבואו לתשמיש, אבל תשמיש ממש אין לו שום היתר. סייעתא לדבריהם היא גירסא שהיתה בסוגיא: "א"ר יוסף לא נצרכא אלא לאשתו נידה", ונידה ודאי שאין פקידתה בתשמיש, אלא הכוונה לפקידה בדברים בלבד. שיטה זו הביא הרא"ש ביבמות (פ"ו סי' י' וצ"ע שבנידה נקט כראב"ד לכאורה שוסתות דרבנן וגם ההרחקה מהם) וכן בסה"ת (צ"ג) שפרישה זו היא מה"ת. אמנם הב"י רצה לפרש בדבריהם שאינו ממש מדאורייתא ועל"י בתו"י שם שמלשונו בסוה"ד משמע באמת שהוא מדרבנן, ומ"מ אין היתר לשמש, אלא חיוב פקידה בדברים בלבד.

הנמו"י ביבמות פ"י בדרך אחרת את כל הגמרא, ולפי"ד אין כל קשר בין סוגיא זו לעניינינו. הנמו"י פ"י שמייירי באשתו נידה שעומדת לטבול וליטהר והוא חפץ לצאת לדרך. אומרת לו הגמרא שאם זה בתוך שיעור עונה אזי ימתין לה עד שתטבול ויפקדנה. הרמ"א הביא את שי' ר"ת כ"המחמיר תבא עליו ברכה", ואת דברי הנמו"י כדברי "וי"א" (קפ"ד, י'). הש"ך (כ"ט) כ' על דברי הנמו"י שלצורך גדול אין להמתין "משום דהנמו"י מפרש כן בש"ס ואין פירושו מחוור, וגם כל הפוסקים לא פירשו כן". אבל הריטב"א בשבועות הביא פירוש זה בשם הרמ"ה הלוי מטוליטולה, וביבמות כתב על פירוש זה "ונכון הוא וחדש".

דרך מופלאה נוספת שמיישבת את הבעיה מביא הריטב"א בשבועות שפקידה היינו תשמיש ופרישה סמוך לוסת הינה מדאורייתא:

ומ"מ הכתוב מבטיחו שלא יבוא בכך לידי חטא שתראה בשעת תשמיש והיינו דאמר קרא "ופקדת נוך ולא תחטא" והכי גמירי לפירושה דהוא קרא.

אע"פ שבד"כ זה איסור תורה מ"מ פה מתירה לו התורה ומבטיחה לו שלא יאונה לו כל עוון.

טו. ביאור שיטת הרמב"ם ביוצא לדרך

שיטת הרמב"ם בסוגיא זו צריכה ביאור. הרמב"ם לכאורה השמיט דין זה של היוצא לדרך ולא הזכירו. מדוע?

הדרך היוצאת מדברי הערוך לנר והקרן אורה היא שבסוגיא בשבועות שמביאה את דין הפרישה ישנה מחלוקת. ר' יאשיה שהביא את "והזרתם" ואמר "אזהרה וכו'" סבר דאיסור דאורייתא הוא ולכל הפחות איסור גמור מדרבנן, אבל ריב"ל שם שאמר שהפורש הוויין לו בנים הראויים להוראה משמע שאינו איסור מן התורה, ואולי אפילו לא מדרבנן, אלא מעלה של קדושה.

הגמרא ביבמות של היוצא לדרך היא מימרא דריב"ל והיא לשיטתו שפרישה סמוך לוסת אינה איסור גמור ולכך היא מותרת ביוצא לדרך. אבל הרמב"ם שפסק כר' יאשיה שפרישה זו היא מה"ת מדסתם לשונו והעתיקו (כך נקטו האחרונים כנוב"י, חתם סופר וערוה"ש), לשיטתו אין שום היתר סמוך לוסת, ולפיכך השמיט הרמב"ם היתר זה של היוצא לדרך.

ראיה לדרך זו הביא גליון מהרש"א (קפ"ד י') מסוגיא בפסחים (ע"ב ע"ב) גבי טועה בדבר מצוה שא"ר יוחנן אשתו נידה בעל חייב, אבל יבימתו נידה פטור, והגמרא מעמידה באשתו מעוברת סמוך לוסתה שאזי אינו מצוה, ושואלת הגמרא "אי הכי אפי' יבימתו נמי" שסמוך לוסתה אינה מצוה ויהא חייב, והלא יבום היא מצוה ובמקום מצוה לא גזרו חכמים, כמו ביוצא לדרך, וא"כ לכאורה החילוק ברור ומה הקושיא. אלא לשיטת הרמב"ם לעיל (אות ט'), דלר' יוחנן וסתות דאורייתא וכ"ש הפרישה, אין שום היתר של היוצא לדרך ויבום ולק"מ. ולשיטות האחרות יש לחלק לכאורה בין יוצא לדרך שיש מצוה דוקא בזמן זה ולכך התיירו, משא"כ ביבום שאין משהו מיוחד דוקא בזמן זה שבעבורו נתיר תשמיש סמוך לוסת).

[הערוך לנר עצמו תלה דרך זו בוסתות דאורייתא או דרבנן, ודבריו צ"ע, דשיטת הרמב"ם שוסתות דרבנן אלא דמ"מ סבר שפרישה דאורייתא וכו"ל].

יש להוסיף עוד ולומר שאם טעם הפרישה הוא משום הרחקה אזי שייך יותר לומר שבמקום מצוה הקילו וביטלו את ההרחקה, משא"כ אם טעם הפרישה הוא מחשש שהתשמיש יגרום לוסת קשה יותר להקל ולבטל האיסור, ושמא גם בזה נחלקו בגמרא בשבועות הנ"ל.

אמנם במרכבת המשנה (איסו"ב ד', י"ב) ביאר באופן אחר, והוא שהרמב"ם בהל' דעות (פ"ד הי"ט) כתב שלא יבעול ביום יציאה לדרך, ולכך אין סברא שיחייב ריב"ל פקידה במקום סכנת הגוף. אלא גרס הרמב"ם כתוס' ביבמות, "לא נצרכא אלא לאשתו נידה", ופקידה הכוונה לדברי הרמב"ם: (אישות י"ד, ב') "יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה, אלא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה", ופי' הגמרא "וכמה עונה" פי' כל שיעבור עונה שלה. ולפי"ז דין זה דומה בתוכנו לביאורו של הנמו"י לעיל עיי"ש. [על הרמב"ם בהל' דעות מיישב בבית לחם יהודה ומחלק בין הולך ברגליו שקשה לו התשמיש לבין רוכב בקרון שמחוייב בו].

עיי' בספר האשכול שהביא פירוש דומה לזה (סי' ל"ג):

ויש מחבורתינו שאומרים דפקידה שאמרו... אינה לתשמיש אלא פקידת שלום ונטילת רשות ממנה ואפי' באשתו נידה מותר וה"ג בגמרא "ועונה שאמרו לא לעונת וסתה אמרו אלא בעונת יציאתו לדרך" כלומר בעונה האחרונה שיוצא

לדרך צריך לרצותה עונה שלימה (ברמב"ם לא מובא דין כזה) ומה שג' בספרים אפ"ל סמוך לוסתה עונה הגהה היא שהגיהו תלמידים משמו של ר' יצחק בן מרון הלוי ובספרים הישנים ליתא כל עיקר.

טז. מה נאסר בפרישה סמוך לוסת

עתה יש ללמוד מה נאסר בפרישה סמוך לוסת. הרשב"א הביא שיטה של:

יש מי שאומר שלא התירו ביוצא לדרך אלא דברי הרגל, אבל תשמיש ממש אסור, ומכלל דברים אלו למי שאינו יוצא לדרך שאסור בעונה זו אפילו בדברים של הרגל כנידה בעלמא.

שיטה זו מטילה על האשה התיחסות של נידה בעונה זו, ומשמע גם מדברי הגה"מ שישנן שיטות כאלו.

עצם הלימוד של שיטה זו אינו מוכרח, וכפי שהדגיש הב"י בשי' תוס' שהחידוש ביוצא לדרך הוא שחייב לפקדנה בדברי ריצוי ולא שמוותר בהם ואחר אסור. יתכן שאין איסור, אבל גם אין חובה, אלא אם כן הוא יוצא לדרך.

אבל הרשב"א עצמו נקט, וכן הראב"ד, שלא נאסר אלא תשמיש בלבד, וטעמו לפי שוסתות דרבנן ולכן הקילו בפרישת העונה יותר מפרישת נידה, כמו שהקילו גם בתשמיש ביוצא לדרך. וכך לכאורה משמע בדברי הגה"מ (איסור"ב פ"ד, ח')

כתב הרמב"ן הורו מקצת בעלי הוראה שאין אסורה אלא בתשמיש אבל בשאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא חשש דדבריהם עכ"ל וכ"כ ראב"ן וכ"ג דעת סה"ת וכן ס"ה כ' ל' המחבר וכן פשט היתר בכל מלכותם.

משמע שיסוד הדברים בכך שוסתות דרבנן ופרישה דרבנן, אבל אם היו וסתות דאורייתא או הפרישה, היה האיסור פה כחומר האיסור בנידה.

אמנם תיתכן פה הבנה נוספת. דהנה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בסה"מ (ל"ת שנ"ג) שהרמב"ם כתב:

הזהיר מהקרב אל אחת העריות האלו ואפ"ל בלא ביאה, כגון חיבוק ונשיקה והדומה להם מן הפעולות הזרות, והוא אומרו באזהרה מזה "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה", כאילו יאמר לא תקרבו שום קירוב שיביא לגלות ערוה.

וכן פסק (פכ"א מאיסור"ב ה"א):

כל הבא על הערוה... או שחיבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה מן התורה, שנאמר "לבלתי עשות מחוקי התועבות", ונאמר "לא תקרבו לגלות ערוה", כלומר לא תקרבו לדברים המביאים לידי גילוי ערוה.

אבל הרמב"ן נחלק עליו וסובר שאין איסור תורה בחיבוק ונישוק, אלא בביאה עצמה בלבד, ומקורותיו של הרמב"ם אינם אלא אסמכתא בעלמא.

לפי"ז יש לבאר את דברי הרמב"ן באופן אחר, והוא שאם נאמר שוסתות או הפרישה מן התורה, מ"מ חיבוק ונישוק וכ"ש שאר פרישות אפ"ל בנידה גמורה הם מדרבנן בלבד, וא"כ בפרישה סמוך לוסת אע"פ שנאמר שהיא מן התורה מ"מ תוכנה הוא הרחקה, ובכה"ג לא גזרו חכמים הרחקה להרחקה ולפיכך לא נאסר אלא תשמיש בלבד. אך לשיטת הרמב"ם שחיבוק ונישוק אסורים מה"ת, אי נימא דפרישה סמוך לוסת מה"ת אין מקום להתיר אותם אלא שאר דברים כהצעת המיטה וכמזיגת הכוס שהם מדרבנן, ובפרישה זו לא גזרו, וכן נקט בתרוה"ד (סי' ר"נ, אמנם הוא פי כן בדברי הגה"מ הנ"ל, ודבריו צ"ע דלרמב"ן אין חיבוק ונישוק אסורין אלא מדרבנן, ודלא כפי שנקט שם שהם מדאורייתא).

יז. ביאור שיטת הרמב"ם במה נאסר בפרישה זו

אבל אכתי שיטת הרמב"ם צריכה ביאור, דאע"ג דפסק הרמב"ם וסתות דרבנן מ"מ נקטו האחרונים שפרישה סמוך לוסת לרמב"ם היא מן התורה, וכפי שביארנו לעיל אף חיבוק ונישוק אסורים בעריות מן התורה, ולא מצאנו שהרמב"ם פסק שום קולא בפרישה זו ביוצא לדרך, א"כ היה צ"ל שלרמב"ם אסור בפרישה זו אף חיבוק ונישוק, ושמה אפ"ל שאר דברים. א"כ מדוע בפ"ד מאיסור"ב הי"ב כתב: "ואסור לו לאדם לבא על אשתו סמוך לוסתה שמה תראה דם בשעת תשמיש שנאמר 'והזרתם' ", משמע שלא נאסרה אלא ביאה בלבד?

היה מקום לומר דאה"נ, דאף חיבוק ונישוק אסורים כביאה, וכפי שכתב הרמב"ם בפכ"א בעריות, ובפרקים אלו לא כתב זאת הואיל ופה הוא עוסק רק בביאה עצמה, אך את הסובב לה מביא מאוחר יותר, ונילף מהתם, אבל המ"מ והגה"מ ועוד רבים מן האחרונים למדו שלרמב"ם אין אסורה אלא ביאה בלבד, וא"כ איך יובן הרמב"ם כנ"ל.

ויש לומר כפי שביארנו באות י' לעיל, ששיטת הרמב"ם שאע"פ שפרישה זו היא מן התורה מ"מ אינה בתורת הרחקה משעת הוסת, אלא ענינה איסור תשמיש בגלל שהוא עלול לגרום לוסת שתבוא ונמצא בועל נידה, ואין האיסור קשור מהותית לוסתות שהם דרבנן בלבד. לפיכך יש להסביר שאין פה אלא איסור תשמיש בלבד, ולא נאסר פה חיבוק ונישוק שהם מרגילים לביאה, שכל איסורה אינו אלא מחשש שיגרום לוסת לבא. וכן ב' הרדב"ז (שו"ת ח"א סי' קס"ג בסופו).

עוי"ל שאף שפרישה זו מה"ת מ"מ תוכנה הוא הרחקה, ולכך ביאה בשעה זו אינה גילוי ערוה, ולכן אע"ג דבעריות אסור גם חיבוק ונישוק מן התורה, הרי זה בגלל שהם מרגילים לערוה ומתקרבים אליה, וכל' הרמב"ם: "לא תקרבו שום קירוב שיביא לגלות ערוה". וכיון שעתה אין פה ערוה לא שייך פה לאסור חיבוק ונישוק, ולא אסרתם תורה בכה"ג.

[אמנם תרוה"ד למד שחיבוק ונישוק אינן רק מרגילים לערוה כי אם בכלל ביאה הן, וכפי שכתב שם: "לאפוקי חביקות ונשיקות דנהנין מהן כמו תשמיש ממש ולא מיקרי פרישות ובכלל תשמיש הן". לכן נקט שאף הן אסורות מה"ת בפרישה סמוך לוסת, וטפי מהכי נקט דאף למ"ד וסתות דרבנן ופרישה סמוך לוסת מדרבנן אסור אפ"ל חיבוק ונישוק דמנין לנו שחכמים חילקו בין ביאה עצמה שבכרת לחיבוק ונישוק שאיסורן בלאו].